

Sygn. akt II C 448/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 4 kwietnia 2017 roku

Sąd Okręgowy w Gliwicach II Wydział Cywilny Ośrodek (...) w R.

w składzie:

Przewodniczący SSO Katarzyna Banko

Protokolant Tomasz Bałys

po rozpoznaniu w dniu 4 kwietnia 2017 roku w Rybniku

sprawy z powództwa K. F.

przeciwko Skarbowi Państwa Dyrektorowi Zakładu Karnego w R.

o zapłatę

oddala powództwo.

SSO Katarzyna Banko

Sygn. akt II C 448/15

UZASADNIENIE

Powód K. F. domagał się zasądzenia od pozwanego Skarbu Państwa – Dyrektora Zakładu Karnego w R. zadośćuczynienia w kwocie 80.000 zł z ustawowymi odsetkami od dnia wydania wyroku oraz zasądzenia od pozwanego na rzecz powoda kosztów procesu.

W uzasadnieniu powyższego żądania powód podał, że jego zdaniem w trakcie pobytu w Zakładzie Karnym w R., pozwany nie wywiązał się z obowiązków zapewnienia powodowi minimalnych warunków bytowych odpowiadających standardom zdefiniowanym w Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, Europejskiej Konwencji o zapobieganiu torturom oraz nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu, Europejskich Regułach Więziennych oraz normami Kodeksu Karnego Wykonawczego. Powód zarzuca pozwanemu niezapewnienie właściwych warunków bytowych, spowodowanych przeludnieniem jednostki, wskazując na m.in.: grzyb w tynkach, smród, fetor, brak wentylacji w celach, niewystarczające oświetlenie w celach, brak zajęć kulturalno – oświatowych, brak dostępu do aktów prawnych, brak dostępu do ciepłej wody, zły dobór osób w celach, nieszczelne okna i drzwi, obraźliwe i poniżające zachowanie funkcjonariuszy, kolejki do telefonu.

Pozwany Skarb Państwa – Dyrektor Zakładu Karnego w R. wniósł o oddalenie powództwa.

W uzasadnieniu swojego stanowiska Dyrektor Zakładu Karnego w R. podał, że nie zachodzą przesłanki uzasadniające roszczenie odszkodowawcze, ponieważ znaczna część zarzutów powoda nie jest prawdą. Powód nie wykazał na czym konkretnie polega poniesiona przez niego szkoda lub krzywda oraz nie uzasadnił jej wysokości.

Sąd ustalił, co następuje:

Powód K. F. przebywał w Zakładzie Karnym w R. w okresie od 17 lutego 2014r. do 09 lutego 2015r. Budynki penitencjarne Zakładu Karnego w R. są obiektami zabytkowymi wpisanymi do rejestru zabytków.

Powód był osadzany w celach dwu lub wieloosobowych. Osadzenie powoda przedstawiało się następująco:

- oddział X cela mieszkalna nr (...) o powierzchni 15,25 m², przeznaczona dla 5 osadzonych w dniu 17 lutego 2014r.,
- oddział X cela mieszkalna nr (...) o powierzchni 8,15 m², przeznaczona dla 2 osadzonych w okresie od dnia 17 lutego 2014r. do 28 lutego 2014r.,
- oddział X cela mieszkalna nr (...) o powierzchni 7,51 m², przeznaczona dla 2 osadzonych w okresie od dnia 28 lutego 2014r. do 05 marca 2014r.,
- oddział X cela mieszkalna nr (...) o powierzchni 43,40 m², przeznaczona dla 14 osadzonych w okresie od dnia 05 marca 2014r. do 24 marca 2014r.,
- oddział X cela mieszkalna nr (...) o powierzchni 12,61 m², przeznaczona dla 4 osadzonych w okresie od dnia 24 marca 2014r. do 09 lipca 2014r.,
- oddział III cela mieszkalna nr (...) o powierzchni 7,31 m², przeznaczona dla 2 osadzonych w okresie od dnia 09 lipca 2014r. do 25 września 2014r.,
- oddział VI cele mieszkalna nr (...) o powierzchni 7,45 m², przeznaczona dla 2 osadzonych w okresie od dnia 25 września 2014r. do 09 lutego 2015r.

Wszystkie cele w Zakładzie Karnym w R. były w należyтым stanie technicznym oraz zostały wyposażone w sprzęt kwaterunkowy zgodnie z rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 lutego 2014r. w sprawie warunków bytowych osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych, zapewniający każdemu osadzonemu, w tym powodowi, osobne miejsce do spania, spożywania posiłków, odpowiednie warunki higieny, dostateczny dopływ powietrza, odpowiednią do pory roku temperaturę wg powszechnych norm dla pomieszczeń mieszkalnych.

Cele mieszkalne są malowane farbami dostępnymi na rynku dopuszczonymi do stosowania wewnątrz pomieszczeń mieszkalnych. Są one okresowo malowane przez administrację zakładu. W przypadku znacznego zabrudzenia celi przez osadzonych następuje malowanie celi poza wyznaczonym terminem.

Cele mieszkalne posiadają dostęp do światła dziennego, ponadto wyposażone są w oświetlenie jarzeniowe oraz oświetlenie żarowe lub ledowe do kontroli celi w porze nocnej. Ponadto za zgodą Dyrektora Zakładu Karnego osadzeni mogą posiadać lampki nocne. Oświetlenie zewnętrzne jednostki skierowane jest na ściany pawilonów mieszkalnych co powoduje, że w celach mieszkalnych panuje półmrok umożliwiający rozpoznanie konturów przedmiotów i poruszanie się po celi w porze nocnej.

Cele wyposażone są w kąćki sanitarne, odpowiednio wyposażone i osłonięte lub wygrodzone od pozostałej części powierzchni celi. Powierzchnia kąćka sanitarnego nie jest wliczana do powierzchni mieszkalnej. W kąćku znajduje się muszla i umywalka z bieżącą zimną wodą. W większości cel kąćki sanitarne mają powierzchnię 1,4 x 0,9 i zabudowane są nieprzezroczystym materiałem do wysokości 1,2 m. Wysokość kąćka sanitarnego wynika z przepisów ochronnych oraz ze względów architektonicznych. Dokonuje się sanitarnego przeglądu pomieszczeń i w razie konieczności przeprowadza niezbędne zabiegi sanitarne. Ponadto cela nr 215, w której między innymi przebywał powód, ma kąćki sanitarne wydzielone w odrębnych pomieszczeniach. W tej ostatniej celi osadzeni mają dostęp do wyłącznika oświetlenia sanitariatu. W pozostałych celach instalacja oświetleniowa wykonana jest zgodnie z obowiązującymi przepisami dotyczącymi jednostek penitencjarnych z wyłącznikami oświetlenia celi umieszczonymi na korytarzu.

Do utrzymania czystości w celi oraz higieny osobistej osadzeni otrzymują odpowiednie środki czystości i higieny, tj. nożyk, krem do golenia, pastę do zębów, szampon, płyn do mycia naczyń, papier toaletowy. Zgodnie z normami osadzeni korzystają z kąpeli, sanitariatów oraz wymiany bielizny pościelowej, odzieży oraz obuwia. Osadzeni w Zakładzie Karnym w R. mają zagwarantowaną kąpiel co najmniej dwa razy w tygodniu zgodnie z planem kąpeli. W celach jest bieżąca zimna woda.

Cele wyposażone są w wentylację grawitacyjną, która spełnia swoją rolę. Oświetlane są naturalnym światłem słonecznym oraz oświetleniem sztucznym. Każda cela posiada pełnowymiarowe, dające się otworzyć okno. Przeprowadzane są kontrole wentylacji przez uprawnionego mistrza kominiarskiego.

Zgodnie z § 30 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 sierpnia 2003r. w sprawie regulaminu organizacyjno – porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności powód miał zapewnioną dwa w tygodniu ciepła kąpiel oraz codzienny dostęp do zimnej wody. Zakład Karny w R. posiada trzy łaźnie dla oddziałów mieszkalnych. Łaźnie po zakończeniu kąpieli są sprzątane przez zatrudnionych tam osadzonych.

Wszystkie cele posiadają instalację c.o. Ilość żeberek grzejnikowych jest określona dla każdej celi indywidualnie przez projektanta instalacji. Temperaturę czynnika grzewczego reguluje w zależności od temperatury zewnętrznej automatyczny regulator firmy (...). W Zakładzie Karnym w R. dokonano wymiany centralnego ogrzewania, po której wszystkie cele były malowane.

Gdy zdarzają się przypadki stwierdzenia w celi insektów to wówczas cela jest wyludniana i poddawana niezbędnym zabiegom sanitarnym taki jak dezynfekcja, dezynsekcja i deratyzacja. W celach, w których przebywał powód nie przeprowadzono takich zabiegów w czasie jego pobytu, gdyż nikt nie zgłaszał takiej potrzeby.

Osadzeni otrzymują raz w miesiącu środki czystości. Pościel jest zmieniana jest raz w tygodniu. Każdy osadzony w momencie przyjęcia otrzymuje komplet sztućców, talerz, miskę, kubek, materac, pościel, ręczniki. Zakład Karny w R. ma podpisaną umowę na świadczenie kompleksowych usług w zakresie prania wodnego, suszenia, prasowania, maglowania, drobnych napraw krawieckich, dezynfekcji chemiczno – termicznej wraz z usługą transportu całego asortymentu.

W Zakładzie Karnym w R. wyłączanie energii elektrycznej w gniazdkach cel mieszkalnych w porze dziennej w dni robocze w godzinach od 9.00 do 12.00 podyktowane było koniecznością zmniejszenia szczytowej mocy energii elektrycznej pobieranej przez jednostkę. Wyłączanie prądu w porze nocnej odbywa się po zakończeniu zajęć KO i zgodnie z Zarządzeniem Wewnętrznym Dyrektora Zakładu Karnego w R., o tej porze obowiązuje osadzonych cisza nocna. Od sierpnia 2014r., w związku z pismem nr (...) z dnia 07 sierpnia 2014r. Dyrektora Generalnego Służby Więziennej, w Zakładzie Karnym w R. nie stosuje się wyłączania energii elektrycznej w porze dziennej. Wyłączania energii elektrycznej w gniazdkach wtyczkowych w porze nocnej odbywa się zgodnie z tygodniowym planem zatwierdzonym przez Dyrektora Zakładu Karnego w R.. Natomiast w czasie ciszy nocnej obowiązuje wygaszanie światła w celach mieszkalnych oraz zakaz korzystania ze sprzętu audiowizualnego w sposób mogący zakłócić spokój innym osobom.

Posiłki przed wydaniem na oddział są kontrolowane przez lekarza lub wyznaczoną osobę pod względem zgodności z jadłospisem i walorów smakowych. W jednostce wdrożony i realizowany jest system (...) związany z pełnym monitoringiem procesu technologicznego wytwarzanej żywności, jak również dostaw artykułów spożywczych, wyrobów mięsnych oraz warzyw. Wszyscy osadzeni otrzymują dziennie trzy posiłki o wartości 2600 kcal. Ciepłym posiłkiem jest zawsze obiad, chyba że osadzony bierze udział w czynnościach procesowych i przebywa poza zakładem. Wówczas ciepłym posiłkiem jest śniadanie.

Zakład Karny w R. posiada dwie sale widzeń, jedna z nich mieści się w piwnicy, zaś druga na parterze budynku administracyjnego. Sala górna przewidziana jest dla widzeń przy stolikach oraz widzeń bezdozorowych. Sala dolna umożliwia realizację widzeń bez bezpośredniego kontaktu oraz przy stolikach. W pomieszczeniach tych mogą się

odbywać widzenia z małymi dziećmi. Sale widzeń wraz z przyległymi sanitariatami codziennie po zakończeniu widzeń są sprzątane przez zatrudnionego tam osadzonego pod nadzorem funkcjonariuszy pracujących na bramie.

dowód: notatka urzędowa z dnia 10 lutego 2016r. st. chor. D. P. k. 38 – 39, przeglądarka historii rozmieszczenia k. 40, protokoły z okresowych kontroli przewodów kominowych k.41 –42, protokół nr (...) badania natężenia oświetlenia z dnia 29 listopada 2012r. k. 43, zeznania świadka S. A. zapis audio – video k. 149

Osadzeni w Zakładzie Karnym w R. mają możliwość korzystania z porady lekarza oddziałowego dwa razy w miesiącu. W przypadkach nagłych zagrażających życiu lub zdrowiu osadzeni przyjmowani są przez lekarza poza grafiką przyjęć po wcześniejszym zgłoszeniu. Ponadto korzystają z konsultacji lekarzy specjalistów po uprzednim skierowaniu przez lekarza oddziałowego. Otrzymują odpowiednie leczenie farmakologiczne do zgłaszanych i zdiagnozowanych dolegliwości.

dowód: notatka urzędowa z dnia 22 lutego 2016r. lek M. B. Kierownika Ambulatorium ZK w R. k. 44, zeznania świadka M. M. zapis audio – video k. 149

Osadzeni w trakcie pobytu na oddziale X mają możliwość korzystania ze świetlicy, gdzie zajęcia odbywają się codziennie i są podzielone w ramach grup izolacyjnych. W świetlicy osadzonym udostępnia się gry planszowe, gry w piłkarzyki, istnieje możliwość oglądania telewizji. W ramach oddziału organizowane są programy readaptacyjne o nazwie „Modelarstwo – moje hobby”, (...) Klub (...). Osadzonym przysługuje godzinny spacer w trakcie, którego mają możliwość gry w tenisa.

Na terenie jednostki odbywają się cotygodniowe posługi religijne w ustalony dzień tygodnia. Spotkania te realizowane są w ramach wyznania katolickiego, zielonoświątkowego, świadków Jehowy. Uczestnictwo w zajęciach KO, jak i w spotkaniach grup wyznaniowych odbywa się na podstawie indywidualnych zgłoszeń kierowanych od osadzonych. W jednostce udostępnia się w każdej z cel, możliwość podłączenia pod darmową sieć telewizji. Ponadto osadzeni mogą korzystać z biblioteki, w której znajdują się także akty prawne, program komputerowy LEX. Osadzeni rozmieszczani są zgodnie z klasyfikacją Komisji Penitencjarnej. Dodatkowo przy rozmieszczeniu uwzględnia się okoliczności popełnionych czynów oraz osobowość osadzonego. Wszelkie wyjścia grupowe realizowane są w ramach osadzonych z tej samej grupy klasyfikacyjnej, tj. spacer, doprowadzenia do lekarza, łaźnia, zajęcia KO, ewentualne programy readaptacyjne. Każdorazowe wyjście z celi nadzorowane jest przez funkcjonariusza Służby Więziennej celem uniknięcia nawiązywania nielegalnych kontaktów przez osoby z różnych grup izolacyjnych, jak i zapobieżenie sytuacją konfliktową. Wszelkie wnioski i prośby osadzonych rozpatrywane są w sposób niezwłoczny, po ówczesnym zaopiniowaniu ich przez właściwy dział jednostki penitencjarnej.

dowód: notatka urzędowa z dnia 16 lutego 2016r. mł. chor. M. M., młodszego wychowawcy k. 45, zeznania świadka M. M. zapis audio – video k. 149

Zgodnie z regulaminem każda osoba ma możliwość utrzymywania więzi przede wszystkim z rodziną i innymi osobami bliskimi przez widzenia, korespondencję, rozmowy telefoniczne. Powód miał możliwość korzystania na własny koszt z samoinkasującego aparatu telefonicznego. Rozmowy telefoniczne odbywają się na koszt osadzonego, a zgłoszenia na rozmowę odbywają się w formie pisemnej, na odpowiednim druku, po uprzednim przekazaniu informacji oddziałowemu. Dla zabezpieczenia prawidłowego przebiegu rozmów telefonicznych ustala się, że przy jednym aparacie telefonicznym może znajdować się jeden skazany, a czas rozmowy nie może przekraczać 6 minut. W szczególnie uzasadnionych wypadkach na pisemną prośbę osadzonego wychowawca osadzonego może zmienić czas trwania rozmowy. Rozmowa może być kontrolowana przez wyznaczonego funkcjonariusza, który ma obowiązek ją przerwać jeżeli uzna, że odbywa się ona w sposób niewłaściwy. Rozmowy telefoniczne z obrońcą lub pełnomocnikiem będącym adwokatem lub radcą prawnym realizowane są w dni powszechne w godzinach urzędowania administracji bez ograniczenia czasowego i poza planem korzystania z aparatu telefonicznego. Rozmowy te nie podlegają kontroli.

Wychowawcą powoda, w okresie gdy był on aresztantem, był mł. chor. M. M., który zeznał, iż powód w tym okresie nie zgłaszał się do niego ze skargami na warunki panujące w Zakładzie Karnym w R..

dowód: zeznania świadka M. M. zapis audio - video k. 149

Ustalając powyższy stan faktyczny, Sąd dał wiarę zgromadzonym dokumentom, albowiem ich prawdziwość nie budziła wątpliwości i nie została skutecznie zakwestionowana przez powoda. Za wiarygodne Sąd uznał dowody przedstawione przez pozwaną jednostkę, bowiem przedstawiają one spójne, stanowcze i przekonujące zobrazowanie sytuacji. Na walor wiarygodności zasługiwały jedynie częściowo zeznania samego powoda, które okazały się przydatne o tyle, o ile pokrywały się z ustalonym powyżej stanem faktycznym. W pozostałym zakresie, Sąd odmówił zeznaniom powoda wiarygodności. Powód nie był w stanie precyzyjnie wskazać co konkretnego zarzuca pozwanej jednostce poza ogólnymi stwierdzeniami dotyczącymi naruszenia jego dóbr osobistych. W odpowiedzi na pozew pozwany podniósł, że w ciągu całego okresu pobytu w Zakładzie Karnym w R. powód był rozmieszczony zgodnie z art. 110 kkw i miał zapewnioną normę 3 m² w celi mieszkalnej. Powód nie przedstawił żadnego dowodu, z którego wynikałoby, iż przebywał w warunkach przeludnienia. Zauważyć należy, że powód w swoich zeznaniach ponownie w sposób ogólny powtórzył zarzuty sformułowane w pozwie, nie był w stanie wskazać żadnych konkretnych okoliczności świadczących o naruszeniu jego dóbr osobistych, np. kiedy odmówiono mu udziału w mszy świętej; w związku z jakim schorzeniem nie miał zapewnionej odpowiedniej opieki medycznej; w których celach i w jakim okresie było zbyt zimno lub zbyt ciepło; w jakich celach ściany były zagrzybione i wilgotne. Sąd częściowo dał wiarę zeznaniom świadków A. S., D. G., P. P.. Powołani przez powoda świadkowie potwierdzili fakt przebywania wraz z nim w celach pozwanej jednostki, jednak dalsze zeznania A. S. i D. G. nie pokrywają się z zebraniem w sprawie materiałem dowodowym. Zeznania tych świadków są ogólnikowe, świadkowie ci nie wskazali żadnych konkretnych okoliczności, zdarzeń, które świadczyłyby o naruszeniu dóbr osobistych powoda. Świadek P. P. przyznał, że w celi były zapewnione środki czystości do utrzymania porządku, kąpiel sanitarna w celi na oddziale X był zabudowany, oświetlenie celi było wystarczające, okna można było otwierać, zapewniony był dostęp do posług religijnych, choć rzadko korzystał z porad lekarza stwierdził, iż system opieki zdrowotnej był wystarczający, zapewniony był dostęp do kantyny, każdy skazany mógł codziennie odbyć rozmowę telefoniczną trwającą 6 minut. Te zeznania potwierdzają stanowisko strony pozwanej. Ponadto świadek ten zeznał, że w celi były wilgotne i zagrzybione ściany, z parkietu wychodziło robactwo, a ponadto utrudnione było utrzymanie higieny osobistej, gdyż w celi była tylko zimna woda. W tym zakresie Sąd nie dał wiary zeznaniom tego świadka, gdyż nie porywają się z zebraniem w sprawie materiałem dowodowym. Sąd dał wiarę zeznaniom świadków S. A., M. M. dotyczącym warunków panujących w pozwanej jednostce albowiem ich zeznania są spójne i w pełni korelują z dokumentami przedłożonymi przez stronę pozwaną.

Sąd zważył, co następuje:

W ustalonym stanie faktycznym powództwo nie zasługuje na uwzględnienie.

Zgłoszone przez powoda żądanie ocenić należy na podstawie art. 417 § 1 k.c. oraz art. 448 k.c. w zw. z art. 23 k.c. i art. 24 § 1 k.c.

Prawidłowe rozpoznanie roszczenia o ochronę dóbr osobistych wymaga przede wszystkim ustalenia i dokonania oceny, czy i jakie dobro osobiste żądającego ochrony zostało naruszone, a w dalszej kolejności stwierdzenia bezprawności działania sprawcy bądź też wystąpienia okoliczności bezprawność tę wyłączających. Należy mieć przy tym na względzie, iż przepis art. 24 § 1 k.c. posługuje się konstrukcją domniemania bezprawności, co oznacza, iż ciężar dowodu obalenia tego domniemania spoczywa na pozwanym. Na dochodzącym ochrony ciąży jedynie obowiązek wykazania faktu naruszenia lub zagrożenia jego dobra osobistego. Do okoliczności wyłączających bezprawność naruszenia dóbr osobistych zalicza się: działanie w ramach porządku prawnego, wykonywanie prawa podmiotowego, działanie w obronie uzasadnionego interesu, zgodę pokrzywdzonego.

Przepis art. 23 k.c. nie zawiera definicji dóbr osobistych, a ogranicza się do stwierdzenia, że dobrami osobistymi człowieka są w szczególności: zdrowie, wolność, cześć, swoboda sumienia, nazwisko lub pseudonim, tajemnica

korespondencji, nietykalność mieszkania, twórczość naukowa, artystyczna, wynalazcza, i racjonalizatorska. Katalog dóbr osobistych wymienionych w powyższym przepisie jest otwarty. Przy ocenie czy doszło do naruszenia dobra osobistego decydujące znaczenie ma nie tylko subiektywne odczucie osoby żądającej ochrony prawnej, ile to jaką reakcją wywołuje w społeczeństwie to naruszenie. Nie można jednak całkowicie wykluczyć subiektywnego odczucia osoby żądającej ochrony prawnej, zależy to jednak od istoty zdarzenia, na które powołuje się osoba uważająca, że jej dobra osobiste zostały naruszone. Stanowisko to wielokrotnie pojawiało się w orzecznictwie sądów i prezentuje je również sąd rozpoznający niniejszą sprawę (por. orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 19 maja 2004 roku I CK 636/03).

Zgodnie z art. 24 §1 zdanie 3 k.c. ten czyje dobro osobiste zostaje zagrożone cudzym działaniem może żądać między innymi zadośćuczynienia pieniężnego na zasadach przewidzianych w kodeksie cywilnym, a zatem w oparciu o treść art. 448 k.c., który wprost taką możliwość przewiduje. Przesłanką odpowiedzialności przewidzianej w art. 448 k.c. jest jednak nie tylko bezprawne, ale i zawinione działanie sprawcy naruszenia dobra osobistego (por. wyrok SN z dnia 12 grudnia 2002 r. V CKN 1581/2000, wyrok SN z dnia 24 stycznia 2008r. I CSK 319/2007, wyrok SN z dnia 19 stycznia 2007r. III CSK 358/2006).

Powód żądając ochrony prawnej podnosił, że jego dobra osobiste zostały naruszone nie samym faktem pozbawienia go wolności, ale warunkami w jakich przebywał, w szczególności dotyczyło to przeludnienia panującego w celach oraz niezapewnienia warunków godnego odbywania kary.

Podstawą odpowiedzialności pozwanego Skarbu Państwa jest art. 417 k.c., który stanowi, iż za szkodę wyrządzoną przez niezgodne z prawem działanie lub zaniechanie przy wykonywaniu władzy publicznej ponosi odpowiedzialność Skarb Państwa lub jednostka samorządu terytorialnego lub inna osoba prawna wykonująca tę władzę z mocy prawa.

Kwestię warunków, w jakich powinni przebywać osadzeni normuje art. 110 § 2 k.k.w., według którego powierzchnia w celi mieszkalnej, przypadająca na skazanego, powinna wynosić nie mniej niż 3 m². Cele wyposaża się w odpowiedni sprzęt kwaterunkowy zapewniający skazanemu osobne miejsce do spania, odpowiednie warunki higieny, dostateczny dopływ powietrza i odpowiednią do pory roku temperaturę, według norm określonych dla pomieszczeń mieszkalnych, a także oświetlenie odpowiednie do czytania i wykonywania pracy.

Natomiast zgodnie z art. 248 k.k.w. w szczególnie uzasadnionych wypadkach dyrektor zakładu karnego lub aresztu śledczego może umieścić osadzonych, na czas określony, w warunkach, w których powierzchnia w celi na jedną osobę wynosi mniej niż 3 m². O takim umieszczeniu należy bezzwłocznie powiadomić sędziego penitencjarnego. W § 2 ust. 4 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 19 kwietnia 2006 r. w sprawie trybu postępowania właściwych organów w wypadku, gdy liczba osadzonych w zakładach karnych lub aresztach śledczych przekroczy w skali kraju ogólną pojemność tych zakładów, wydanego na podstawie art. 248 § 2 k.k.w., wskazano, iż w wypadku wykorzystania miejsc zakwaterowania w dodatkowych celach mieszkalnych osadzonych można umieścić na czas określony w warunkach, w których powierzchnia w celi na jedną osobę wynosi mniej niż 3 m².

Znając globalny problem jakim w ostatnich czasach był fakt przeludnienia panujący w różnych zakładach karnych i aresztach śledczych stwierdzić należy, że pobyty w celach o metrażu niższym niż 3 m² na jednego osadzonego przewidzianym przepisem art. 110 § 2 k.k.w. nie stanowiły działania bezprawnego, albowiem nie mając możliwości odmowy przyjęcia osoby, wobec której Sąd orzekł o pozbawieniu wolności, zakład karny działał w trybie określonym w art. 248 § 1 k.k.w.

Trybunał Konstytucyjny w wyroku z 26 maja 2008 r. SK 25/07 (...)—A 2008 nr 4, poz. 62 uznając art. 248 § 1 k.k.w. za niezgodny z art. 40, 41 ust. 4 i art. 2 Konstytucji RP postanowił - na podstawie art. 190 ust. 3 Konstytucji - odroczyć utratę przez art. 248 § 1 k.k.w. mocy obowiązującej na okres 18 miesięcy, tj. do 6 grudnia 2009r., biorąc pod uwagę sytuację faktyczną w polskim więziennictwie, tj. permanentne przeludnienie w zakładach karnych i brak miejsca do odbywania kary pozbawienia wolności. Decyzja ta była spowodowana nie tyle potrzebą dokonania zmian w przepisach prawnych, ile koniecznością podjęcia wielu działań natury organizacyjnej, w celu wyeliminowania przeludnienia w zakładach karnych. Z tego względu sam fakt przebywania osadzonego w przeludnionej celi nie

stanowiłby o bezprawności działania pozwanego i sam przez się nie mógł skutkować uwzględnieniem powództwa na podstawie art. 24 i art. 448 k.c. w jakimkolwiek zakresie.

Zgodnie z utartą linią orzecniczą, i to zarówno Trybunału Konstytucyjnego jak i Sądu Najwyższego, w razie określenia przez Trybunał Konstytucyjny terminu utraty mocy obowiązującej przepisu uznanego za niezgodny z Konstytucją, sąd stosuje ten przepis do oceny zdarzeń, które nastąpiły przed tym terminem także wówczas, gdy orzeka po utracie mocy obowiązującej tego przepisu (por. SN w wyroku z 20 kwietnia 2006r. IV CSK 28/2006, podobnie uchwała SN z dnia 3 lipca 2003r. III CZP 45/2003, z dnia 24 stycznia 2004r. III CZP 112/2003, wyrok z dnia 20 kwietnia 2006r. IV CSK 28/2006).

Kwestia zapewniania osobom osadzonym w zakładach karnych odpowiednich warunków bytowych jest nie tylko przedmiotem regulacji prawa krajowego, ale również została poruszona w aktach prawa międzynarodowego, których stroną jest Rzeczypospolita Polska. Zasadnicze znaczenie ma tutaj Europejska Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności sporządzona 4 listopada 1950r. w R. (dalej EKPCz), a w szczególności na art. 3 tej Konwencji. Zgodnie z tym przepisem nikt nie może być poddany torturom ani nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu.

W odpowiedzi na pozew pozwany podniósł, że w ciągu całego okresu pobytu w Zakładzie Karnym w R. powód był rozmieszczony zgodnie z art. 110 kkw i miał zapewnioną normę 3 m² w celi mieszkalnej. Powód poza ogólnym stwierdzeniem, że przebywał w Zakładzie Karnym w R. w warunkach przeludnienia nie wskazał na tę okoliczność żadnego wiarygodnego dowodu, ani też nie podał jakiego dotyczyło to konkretnie okresu, celi. Na powódzie spoczywał ciężar udowodnienia faktów mających istotne znaczenie prawne stosownie do art. 6 k.c. i art. 232 k.p.c., gdyż samo twierdzenie strony nie jest dowodem, a samo twierdzenie dotyczące istotnej dla sprawy okoliczności powinno być udowodnione przez stronę to twierdzenie zgłaszającą. Nawet gdyby hipotetycznie przyjąć, że do naruszenia dóbr osobistych powoda z powodu przeludnienia cel doszło, to nie byłoby to jednoznaczne z uznaniem jego prawa do przyznania zadośćuczynienia. Przesłanką przyznania zadośćuczynienia jest bowiem zgodnie z art. 448 k.c.- doznanie przez osadzonego krzywdy, innymi słowy szkody niemajątkowej, wyrażającej się w cierpieniach psychicznych i fizycznych pokrzywdzonego. W licznych orzecznictwie, między innymi w orzeczeniach z dnia: 18 października 2011r. III CZP 25/2011, z dnia 27 października 2011r. V CSK 489/2010, z dnia 7 grudnia 2011r. V CSK 113/2011, z dnia 16 grudnia 2011r. V CSK 21/2011, Sąd Najwyższy wskazał, że umieszczenie osoby pozbawionej wolności w celi o powierzchni przypadającej na osadzonego mniejszej niż 3 m² może stanowić wystarczającą przesłankę naruszenia dóbr osobistych, co samo przez się nie przesądza jeszcze o zasadności roszczenia o zadośćuczynienie na podstawie art. 448 k.c., którego przyznanie zależy od wielu różnych okoliczności, w tym między innymi od długości przebywania w przeludnionej celi, uciążliwości z tym związanych, poczucia krzywdy i jego stopnia. Pozostałe warunki odbywania kary pozbawienia wolności, mogą zwiększać poczucie krzywdy lub je osłabiać, a nawet sprawiać, że w ogóle nie powstało.

Ochrona z art. 24 k.c., o którą wystąpił powód dotyczy bowiem wyłącznie działań bezprawnych, gdy co do zasady przedmiotem ochrony — dobrem osobistym — może być również godność człowieka, w tym godność osoby tymczasowo aresztowanej, czy pozbawionej wolności. Jak przyjął Trybunał Konstytucyjny, art. 41 ust. 4 Konstytucji nakazuje humanitarne traktowanie każdego pozbawionego wolności. Traktowanie „humanitarne” to nie tylko niestosowanie tortur i zakaz traktowania okrutnego, nieludzkiego i poniżającego. Traktowanie humanitarne musi bowiem uwzględniać minimalne potrzeby każdego człowieka z uwzględnieniem przyzwoitego poziomu życia w danym społeczeństwie. Wymaga to od władzy publicznej pozytywnych działań w celu zaspokojenia tych potrzeb, także w stosunku do osób pozbawionych wolności. Żaden akt międzynarodowy nie ustala konkretnych norm powierzchniowych, jakie powinny obowiązywać w zakładach karnych. Nie mogą być jednak obojętne dla krajowego porządku prawnego, akty prawa międzynarodowego wiążące Polskę. Za najważniejsze można uznać międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych otwarty do podpisu w N. dnia 19 grudnia 1966r. (Dz. U. 21977 r. Nr 38, poz. 167), Konwencję o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzoną w Rzymie dnia 4 listopada 1950r. (Dz. U. z 1993 r., Nr 61, poz. 284 ze zm.), Konwencję w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego, nieludzkiego

lub poniżającego traktowania albo karania, przyjętą przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych z dnia 10 grudnia 1984 r. (Dz. U, Nr 63, poz. 378), Europejską Konwencję o zapobieganiu torturom oraz nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu, sporządzoną w S. w dniu 26 listopada 1967r. (Dz. U. z 1995 r. Nr 46, pcz. 238 zc zm.).

Nadmierne zagęszczenie w celi zostało najszerzej poddane analizie przez Europejski Trybunał Praw Człowieka na tle art. 3 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych Wolności. Traktowanie nieludzkie zostało przy tym określone jako złe traktowanie, które jest zamierzone, stosowane nieprzerwanie przez dłuższy czas, jeśli spowodowało u ofiary obrażenia ciała albo intensywne cierpienie fizyczne lub psychiczne. (...) uznał, że samo długotrwałe przebywanie w przepelnionych celach, w warunkach uwłaczających ludzkiej godności, stanowi wystarczającą potrzebę uznania art. 3 Konwencji, w postaci traktowania poniżającego (por. wyroku (...) z 20 stycznia 2005r., M. przeciwko Rosji – Nr (...) z 9 marca 2006r., C. przeciwko Chorwacji - Nr (...), oraz z 28 marca 2006r., M. przeciwko Ukrainie Nr (...)). Jednocześnie w orzecznictwie (...) podkreślono, że cierpienie i poniżenie muszą wykraczać poza nieunikniony ich element związany z daną formą, zgodnego z prawem traktowania lub karania (wyroki (...) z 25 kwietnia 1978r. T. przeciwko Zjednoczonemu Królestwu – Nr (...), G. przeciwko Zjednoczonemu Królestwu Nr (...)). Oceniając warunki uwięzienia Trybunał uwzględniał skumulowany efekt tych warunków, a zatem również, ale nie wyłącznie, przeludnienia celi (por. Wyrok (...) z 15 lipca 2002r. K. przeciwko Rosji nr (...)). W sprawach rozpatrywanych przez (...) najczęściej zwracano uwagę (generalnie przy przeludnieniu cel) na złe warunki sanitarne, niehigieniczność i brak prywatności przy korzystaniu z urządzeń sanitarnych, permanentną niemożliwość zaspokajania potrzeby snu spowodowaną niewystarczającą liczbą łóżek, jak i nieustannie zapalonym światłem, niedostateczne oświetlenie uniemożliwiające czytanie, złą wentylację celi, szczególnie uciążliwą dla osób niepalących osadzonych z palącymi, czy warunki prowadzące do rozprzestrzeniania się chorób, bądź brak możliwości leczenia.

Podobną linię orzeczniczą zaprezentował Sąd Najwyższy, czego przykładem są wyroki z 28 lutego 2007r. V CSK 431/06 (OSNC 2008, nr 1, poz. 13) czy z dnia 02 października 2007 r. II CSK 269/07 (Lex Polonica 1615563), a to oznacza, że samo czasowo krótkie osadzenie w celi, w warunkach, w których powierzchnia na jedną osobę wynosi mniej niż 3m² może nie być bezprawne (przystosowaniu regulacji z art. 248 § 1 k.k.w. i spełnieniu wymogów celnych, wskazanych w art. 110 k.k.w.). Tym samym, może ono nie naruszać godności w rozumieniu art. 23 k.c., jako dobra osobistego, nie stanowiąc działania bezprawnego, przy braku innych okoliczności, które tę godność naruszały. Godność człowieka podlega ograniczeniom, które są niezbędne (konieczne) w demokratycznym państwie prawnym. Zarówno przepisy Konstytucji, jak i przepisy prawa międzynarodowego, które zostały ratyfikowane przez Polskę pozwalają na pozbawienie wolności, choć tylko na zasadach i w trybie określonym w ustawie. Taką ustawą jest obowiązujący kodeks postępowania karnego i kodeks karny wykonawczy. Odbywający karę pozbawienia wolności musi się liczyć z pewnymi ograniczeniami swobód i praw, mieszczącymi się w granicach prawnych regulujących odbywanie kary pozbawienia wolności w danym zakładzie karnym. Ochronę z art. 24 k.c. można bowiem przyznać tylko w przypadku działań bezprawnych, a bezprawność tę wyłącza działanie mające uznanie w przepisach prawa (por. wyrok Sądu Najwyższego z 4 czerwca 2003r. I CKN 480/01, LEX nr 137619), nawet gdy Trybunał Konstytucyjny uznał, za celowe usunięcie określonej regulacji prawnej z porządku prawnego.

Podkreślić należy, iż powód jako osoba przebywająca w warunkach izolacji więziennej musi zdawać sobie sprawę z ograniczeń i dolegliwości, jakie się z tym wiążą bez względu na to, w jakim charakterze tam przebywa. Co do warunków w jakich przebywał powód podkreślić należy, iż nie przedstawił on dowodów, które potwierdzałyby zarzuty zawarte w pozwie. W związku z tym zarzuty osadzenia w celach wilgotnych, z zagrzybionymi ścianami, z występującymi insektami, bez dostatecznego dostępu światła oraz należytej wentylacji, które nie były wyposażone zgodnie z obowiązującymi przepisami w odpowiedni sprzęt kwaterunkowy należało uznać za niezasadne. Uciążliwość w postaci rzekomej niemożliwość utrzymania porządku w celach poprzez wydawanie środków czystości w ilości do tego niewystarczającej również nie stanowi naruszenia godności osadzonego powoda w zakresie udzielenia mu pomocy prawnej przewidzianej w art. 24 k.c.

Nie stanowiło takiego naruszenia umieszczenie sanitariatów w celach mieszkalnych, związane jest to bowiem z konieczną dolegliwością z jaką wiąże się pobyt w zamkniętym zakładzie. Pozwany nie miał obowiązku zapewnienia samodzielności pomieszczeń przeznaczonych na toaletę, ani ich oddzielania murem od pozostałej części celi (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 lipca 2012 r. V CSK 603/2011). Decydowały też o tym względy bezpieczeństwa więźniów.

Jeśli idzie o dostęp do ciepłej wody i kąpiel raz w tygodniu, to stwierdzić należy, że zgodnie z § 30 ust. 3 zdanie pierwsze rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 sierpnia 2003r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności (Dz. U. z 2003r. Nr 152, poz. 1493), obowiązującym do dnia 31 grudnia 2016r., skazany korzystał co najmniej raz w tygodniu z ciepłej kąpieli. Przepis ten oraz § 32 ust. 4 zdanie pierwsze rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 sierpnia 2003r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania tymczasowego aresztowania (o treści: "Tymczasowo aresztowany korzysta co najmniej raz w tygodniu z ciepłej kąpieli."; Dz. U. z 2003r. Nr 152, poz. 1494) był przedmiotem analizy Trybunału Konstytucyjnego (dalej: TK). TK w wyroku z 31 marca 2015r., U 6/14, Dz. U. z 2015r. poz. 498, stwierdził, że oba przepisy są zgodne z art. 249 § 1 kodeksu karnego wykonawczego (dalej: k.k.w.; na podstawie którego Minister Sprawiedliwości określił w drodze obu powołanych rozporządzeń regulamin organizacyjno-porządkowy wykonywania kary pozbawienia wolności i regulamin organizacyjno-porządkowy wykonywania tymczasowego aresztowania) i z art. 92 ust. 1 zdanie pierwsze Konstytucji (o treści: "Rozporządzenia są wydawane przez organy wskazane w Konstytucji, na podstawie szczegółowego upoważnienia zawartego w ustawie i w celu jej wykonania.") oraz z art. 4 § 1 i art. 102 pkt 1 k.k.w. (z których pierwszy ma treść: "Kary, środki karne, środki kompensacyjne, przepadek, środki zabezpieczające i środki zapobiegawcze wykonuje się w sposób humanitarny, z poszanowaniem godności ludzkiej skazanego. Zakazuje się stosowania tortur lub niehumanitarnego albo poniżającego traktowania i karania skazanego.", zaś treść drugiego jest następująca: "Skazany ma prawo w szczególności do: 1) odpowiedniego ze względu na zachowanie zdrowia żywienia, odzieży, warunków bytowych, pomieszczeń oraz świadczeń zdrowotnych i odpowiednich warunków higieny (...).") i z art. 40 w związku z art. 41 ust. 4 Konstytucji (z których pierwszy ma treść: "Nikt nie może być poddany torturom ani okrutnemu, niehumanitarnemu lub poniżającemu traktowaniu i karaniu. Zakazuje się stosowania kar cielesnych.", zaś drugi: "Każdy pozbawiony wolności powinien być traktowany w sposób humanitarny."). Skoro przepis prawa dotyczący ciepłej kąpieli, o którym była mowa, jest zgodny z przepisami prawa wyższego rzędu, w tym zawartymi w Konstytucji, których treść przytoczono, a ciepła kąpiel została w Zakładzie Karnym w R. zorganizowana między innymi dla powoda w sposób odpowiadający przepisom analizowanym przez TK w wyroku w sprawie U 6/14, to brak jest podstaw do uznania, że postępowanie pozwanego w tym przedmiocie było bezprawne. To samo dotyczy takiego zorganizowania ciepłej kąpieli, że odbywała się z innymi osobami. Obiektywnie oceniając tak organizację kąpieli zbiorowej osób tej samej płci nie sposób bowiem zgodzić się z twierdzeniem, że tak zorganizowana kąpiel narusza prawo do intymności w sposób nie dający się pogodzić z nakazem poszanowania godności człowieka. Dodać należy, że pozwana jednostka w odpowiedzi na pozew podała, iż osadzeni w Zakładzie Karnym w R., w tym powód mają zagwarantowaną kąpiel dwa razy w tygodniu i codzienny dostęp do bieżącej wody. Powód tej okoliczności nie zaprzeczył.

Pozwany przyznał, że ograniczał dopływ prądu do celi w porze dziennej w dni robocze w godzinach od 9.00 do 12.00, a także dopływ energii elektrycznej do gniazdek w celach w porze z nocnej kiedy to w jednostce obowiązuje cisza nocna, jednakże wynikało to z porządku wewnętrznego ustalonego przez Dyrektora Zakładu Karnego, który nie został zakwestionowany przez Sędziego penitencjarnego nadzorującego jednostkę. Ponadto od sierpnia 2014r. nie stosuje się wyłączania energii elektrycznej w celach mieszkalnych w porze dziennej.

Żywnienie osadzonych jest zgodne z rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 02 września 2003r. w sprawie określenia wartości dziennej norm żywienia oraz rodzaju diet wydawanym osobom osadzonym w ZK i AŚ.

Powód nie wykazał, aby był rozmieszczony w celach mieszkalnym wbrew przepisom kodeksu karnego wykonawczego i rozporządzeń wykonawczych. Miał możliwości utrzymywania więzi rodzinnej przez korespondencję i rozmowy telefoniczne, miał zapewniony dostęp do aktów prawnych, mógł uczestniczyć w posługach religijnych. Pozwany

zapewniał także odpowiednie warunki do odpowiedniego spędzania czasu wolnego przez organizowane zajęcia kulturalno – oświatowe, a także zapewniał osadzonym darmową opiekę lekarską. Kontrole osobiste po widzeniach odbywały się zgodnie z wymogami kodeksu karnego wykonawczego. Powód nie wykazał, aby składał skargi na warunki panujące w Zakładzie Karnym w R..

Powód nie udowodnił zatem, zgodnie z regułą z art. 6 k.c., gdyż nie znalazło to odzwierciedlenia w ustaleniach Sądu, by przebywał w przeludnionej celi, a warunki odbywania kary pozbawienia wolności naruszały godność osadzonego i to w stopniu wymagającym udzielenia mu ochrony prawnej. Zapewnienie przez prawo godziwych warunków odbywania kary pozbawienia wolności jest jednym z podstawowych wymagań demokratycznego państwa prawnego. Stosownie bowiem do treści art. 30 Konstytucji RP, przyrodzona i niezbywalna godność człowieka jest nienaruszalna, a jej poszanowanie i ochrona jest obowiązkiem władz publicznych, gdy obowiązek ten powinien być realizowany przez władze publiczne przede wszystkim tam, gdzie Państwo działa w ramach imperium, realizując swoje zadania represyjne. Wykonywanie tego obowiązku w sposób należyty ma jednak miejsce wtedy, gdy nie prowadzi do większego ograniczenia praw człowieka i jego godności, niż wynika to z zadań ochronnych i celu zastosowanego środka (por. wyroki Sądu Najwyższego z 02 października 2007r. II CSK 269/07, LEX nr 315849). W każdym wypadku o naruszeniu godności skazanego można mówić wtedy, gdy cierpienia i upokorzenie przekraczają konieczny element cierpienia wpisanego w odbywanie kary pozbawienia wolności, zwłaszcza przy bierności zakładu karnego, który nie dba o poprawę warunków odbywania kary i godzi się na przepełnienie cel, nie dba o zwiększenie ich ilości, o remonty, o polepszenie warunków żywieniowych, czy wreszcie kulturalnych. Takiego zaś zachowania nie można było przypisać pozwanej jednostce. Pozostaje faktem, iż pozwana jednostka w okresie przebywania w niej powodła spełniała wymagane warunki określone w przepisach dla odbywania kary pozbawienia wolności. Tylko działania stwarzające niegodziwe, poniżające dla każdego osadzonego warunki lub ich tolerowanie przez dłuższy okres uznane są za bezprawne, rodzące prawo do ochrony godności na podstawie art. 24 k.c., a to w stanie faktycznym sprawy nie miało miejsca. Samo skazanie i ukaranie karą pozbawienia wolności zakłada określoną dolegliwość i ograniczenia w różnym zakresie, odnoszące się do konieczności przebywania w warunkach izolacji w jednym pomieszczeniu z innymi osobami na stosunkowo niewielkiej powierzchni, limitowanie czasu i form przebywania poza celą, załatwiania potrzeb fizjologicznych w warunkach ograniczenia pełnej intymności, organizowania kąpieli i prania odzieży według pewnych reguł wymuszonych warunkami bytowania w dużej zbiorowości. Zdaniem Sądu poziom dolegliwości doznanych przez powodła nie mógł naruszać jego godności jako osoby osadzonej w pozwanej placówce ocenianej w sposób obiektywny i bez uzasadnionych emocji.

Wobec powyższego stwierdzić należało, że nie zostało wykazane przez powodła w rozpoznawanej sprawie, aby doszło do naruszania jego dóbr osobistych poprzez bezprawne działania ze strony pozwanej jednostki organizacyjnej Skarbu Państwa i powództwo należało oddalić.

R., dnia 24 maja 2017r. SSO Katarzyna Banko